

Dr. Öğr. Gör. Hafize ŞAHİN

Hacettepe Üniversitesi
Türkçe ve Yabancı Dil Öğretimi Uygulama ve
Araştırma Merkezi (TÖMER Türk Birimi)
Ankara/TÜRKİYE
hafize@hacettepe.edu.tr
ORCID

KİTÂBİYÂT / BOOK REVIEW

Eser: ÖYKÜ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Makale Türü: Kitap Tanıtım ve Değerlendirme
Yükleme Tarihi: 14.02.2024
Kabul Tarihi: 25.03.2024
Yayımlanma Tarihi: 30.04.2024

Article Information: Book Review
Received Date: 14.02.2024
Accepted Date: 25.03.2024
Date Published: 30.04.2024

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Şahin, Hafize, "Öykü Terimleri Sözlüğü", (Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme), *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 10, Sayı 20, Bahar 2024, s. 367-370.

Şahin, Hafize, ""Öykü Terimleri Sözlüğü", (Book Review), *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 10, Volume 20, Spring 2024, p. 367-370.

10.28981/hikmet.1436892

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 10, SAYI 20, BAHAR 2024

Dr. Öğr. Gör. Hafize ŞAHİN

KİTÂBİYÂT/BOOK REVIEW

ÖYKÜ TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

Yazar: Necip TOSUN

Ketebe Yayınları, İstanbul, 2023, 548 s.

Necip Tosun'un hazırladığı *Öykü Terimleri Sözlüğü* Nisan 2023'te yayımlandı. Yazarın daha önce 1998'de yayımlanmış olan *Hayat ve Öykü*, 2010 yılında yayımlanmış *Modern Öykü Kuramı* adlı öykü türü üzerine iki inceleme kitabı daha bulunmaktadır. Sanatçının bir öykü yazarını odak noktası seçtiği başka inceleme kitapları ve dergilerde yayımlanmış başka yazıları da vardır.

Öykü özellikle günümüzde yükselen ve öne çıkan bir edebî tür olarak dikkatleri üzerine çekmektedir. Romanlar uzun soluklu okumaları gerektiren eserler olduğu için daha fazla zaman ayırmayı mecbur kılarken; öyküler daha kısa zamanlarda okunabildiği için olsa gerek bu eğilim

artmaktadır. Öykü ile ilgili kuramsal çalışmalar öykülerin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Özellikle kısalığı, bir anlık zaman diliminin ayrılarak okunabilmesi gibi nedenlerle öyküler, günümüzde okurların tercih ettiği bir tür olarak karşımızda durmaktadır.

Necip Tosun'un *Öykü Terimleri Sözlüğü* tam da okurun beklentisini karşılayacak bir dil ve içerik düzenlenişi ile sıradan okurdan akademik okura farklı yelpazelerden okur kitlelerine hitap edebilecek bir incelemedir. Her ne kadar kitabın adında öykü olsa da bu incelemenin bir terim sözlüğü olduğu unutulmamalıdır. Yazar da kitabında incelediği başlıkların edebiyatın genel kavramları olmasının yanı sıra düzyazı ortaklığı nedeniyle roman türü için de kullanıldığını söyler (Tosun, 2023, s.9). Sanatçı, özellikle şiir ve roman türleriyle ilgili kuramsal çalışmaların çokluğuna değinirken öykü türü üzerine yeterli

çalışma olmadığını vurgular ve bu türün bir “terim ve kavram haritası”nı (s.7) çıkararak “öykünün estetik ve kurgusal arka planını” (s.7) ortaya koymayı amaçladığının da altını çizer.

Necip Tosun’un *Öykü Terimleri Sözlüğü* eseri bir sözlük olarak tasarlanmıştır. 548 sayfalık kitapta; sunuş, alfabetik sırayla terimler, kaynakça, isimler dizini, kavramlar dizini yer almaktadır. Kitabın kapağında “inceleme” sözcüğü dikkat çekmektedir. Mor renkteki kapakta daire içinde terimler turuncu renkte yazılmıştır. Renk seçimi ve uyumu bakımından da eserin kapak tasarımı da içerikle bütünlük arz etmektedir. Eserde bir kavramın farklı adlandırmalarının bir arada değerlendirilmesi önemlidir. Bu anlamda eser hem bir sözlük hem de eleştiri terimleri özelliği taşır. Örneğin, “Aydınlanma Ânı-*Epifani*-Tecelli” sözcükleri bir arada işlenir ve Necip Tosun bu kavramların nasıl birlikte ele alınabileceğini temel bir noktadan, sözcüğün anlamından başlayarak kavramı açıklamaya başlar.

“Öykünün önemli anlatım tekniklerinden biri olan *epifani* (aydınlanma ânı, tezahür, cilve, varoluş ânı, idrak ânı vb.) o âna kadar bilinmeyen bir gerçeğin; bir görüntü, bir oluş ile birdenbire ifşa oluşu, her şeyin aydınlanması, bilinçlenme ve uyanma hâlidir. *Epifanide* gerçeğin sezgisel olarak kavranması, aydınlatıcı bir keşif, farkına varış ya da ortaya çıkış vardır.” (Tosun, 2023, s.53)

Terimin kökeni, öykü atmosferindeki etkisi, *epifaninin* faili, daha sonra teknik olarak öykü türünde işleyişi, *epifanik* atmosfer, diğer sanat dalları ile geçişliliği gibi konular hakkında bilgi verilir. Özellikle 19.yüzyılda “edebiyatçının kendini yol gösterici olarak tanımladığı” (Tosun, 2023, s.57) bir dönemde yaygınlaştığının altı çizilir. 20.yüzyılda James Joyce, Katherine Mansfield, Virginia Woolf gibi yazarların eserlerinde *epifaniyi* kullandıkları belirtilir. Türk edebiyatında Tomris Uyar, Ahmet Hamdi Tanpınar bu tekniği nasıl yorumlamışlar açıklanır. Walter Allen, Andrew Bennet-Nicholas Royle, Bülent Aksoy gibi yabancı ve yerli araştırmacılardan alıntılarla kavramsal perspektif ortaya konur. Terimin sonuç kısmında *epifaninin* öyküde bir anlatım tekniği oluşu ile modern insan ve öykü türündeki işlevi üzerinde durulur.

Necip Tosun, her şeyden önce anlaşılır bir dil ve üslup kullanarak eserin zevkle okunmasını sağlamaktadır. Yazar, özellikle “deneme dili tadında olmasına özen” (s.9) gösterdiğini belirtir. Batı ve Doğu edebiyatını kuşatan bir tavırla kavramlar ve terimler sözlükte ele alınır. Yazar, dilde karmaşa yaratabilecek “kavram ve terimlerin anlam kodları üzerine bir ittifakın olmaması” (s.8) sorununa değinir ve terimler üzerindeki uzlaşmanın, ittifakın anlamsız tartışmaları sonlandıracağını düşünür. Bu nedenle kitabında terim ve kavramların örneklerle açıklandığının altını çizer.

Kitaptan bazı başlıklar şunlardır: “Aydınlanma Ânı-*Epifani*-Tecelli”, “Flanör-Küçük Adam-Şehir”, “İmge-Sembol-Alegori”, “Montaj-Kolaj-Yapıştırma” vb. kavramlar edebî, ansiklopedik ve antolojik açıklamalarla tanımlanır ve etkili örneklerle pekiştirilir. Kuramsal kaynaklar dipnotlarda verilir. Yazarın bir önceki inceleme kitabı *Modern Öykü Kuramı* ile bütünlük taşıyan *Öykü Terimleri Sözlüğü*’nde tekrara düşülmemiş, yazar diğer kitabında

ele aldığı konuları; *Öykü Terimleri Sözlüğü* kitabında daha ayrıntılı vermiştir. Örneklerle de yazar anlatımı daha etkili ve verimli kılmıştır. Kuramsal çerçeve çizilirken pek çok kaynağa atıf yapılması aynı zamanda yazarın geniş bir okuma birikimi olduğunu göstermektedir. İncelenen terimin ele alınışında farklı yazarlardan yapılan bu çoklu okumaların terimin anlamının verilmesinde karşılaştırmaların daha iyi yapılmasını sağladığı görülmektedir.

Kitapta kullanılan kaynaklar, bölümlerde dipnotlarda ve kaynakçada verilmiştir. *Öykü Terimleri Sözlüğü*'nün Türk edebiyatında başvuru kaynakları arasında yer alacak önemli bir sözlük olacağı söylenebilir. Yazar da eserin bir "cep kılavuzu" (s.8) olmasını hedeflediğini dile getirmiştir. Eserde dikkati çeken diğer bir nokta ise kavram ve terim açıklandıktan sonra bir yazarın öyküsünden örnekle o kavram ya da terimin ele alınmasıdır. Örneğin, "Kurmaca Nesnelere-Kişileştirme-Metaforlar" başlığında Murathan Mungan'ın "Eldivenler" (s.138) öyküsünden alıntılar yapılır. Bununla birlikte yazarın hangi kitabında öykünün yer aldığı belirtilmez. Benzer durum diğer bazı başlıklarda da bazen mevcuttur. Aynı başlıkta Nurdan Gürbilek'in "taşra sıkıntısı" şeklinde kavramsallaştırdığı kasaba olgusundan bahsedilir, ancak kavramın Gürbilek'in hangi kitabında geçtiği belirtilmemiştir. *Öykü Terimleri Sözlüğü*'nde kullanılan edebî eserler ve kuramsal kaynaklar kaynakçada iki ayrı başlık altında verilebilirdi. Kaynakçada böyle bir düzenleme sonraki baskılar için düşünülebilir.

Öykü Terimleri Sözlüğü, yerli ve yabancı edebiyatı kuşatan bir tavırla, okunaklı bir dil ve üslupla kaleme alınmıştır. Yazar, geniş bir perspektifle kavramları ve terimleri ele alan zengin bir bakış açısıyla eserini kurgulamıştır. Bu yönleriyle eserin, birçok okura kılavuzluk edebilecek nitelikte bir eser olduğu söylenebilir. Zevkli, keyifli okumalar...